

CULTUURFLAMINGANTISME, het voorrang verlenen aan de culturele factor in het kader van het doel dat de V.B. beoogt.

In ruime zin slaat het begrip op de opvatting dat de V.B. vooreerst een cultuurbeweging moet zijn, waardoor men voor de Vlamingen geestelijk, sociaal en economisch een hoger peil nastreeft. Het begrip wordt eveneens gehanteerd ter aanduiding van een historische fase in de evolutie van de inhoud van de V.B., namelijk voor de twee decennia die aan de Eerste Wereldoorlog voorafgingen: de periode van het cultuurflamingantisme. Aanvankelijk was de V.B. hoofdzakelijk een literaire en filologische beweging, ontsproten uit de drang naar herstel van de moedertaal in Vlaanderen. Omstreeks 1850-'60 was men allengs tot de overtuiging gekomen dat de taalbeweging slechts vruchten zou afwerpen, wanneer de Vlamingen zich ook politiek zouden manifesteren. Het veeleer schraal resultaat van die politieke actie leidde, van circa 1885 af, veelal tot ontgoocheling, maar meteen ook tot een bewuster besef dat Vlaanderen op algemeen-cultureel vlak nog in de kinderschoenen stond. De politiek georiënteerde beweging, die de strijd tegen de verfransing met taalwetten wilde voeren, werd in de periode 1895-1914 verrijkt – en grotendeels ook vervangen – door een ruimere, positief gerichte cultuurbeweging. In een tijd waarin in Europa het vooruitgangsoptimisme, dat uiteraard voortvloeide uit de wetenschappe-

lijke en technische veroveringen, naar een hoogtepunt steeg, won bijgevolg in Vlaanderen de overtuiging veld dat men, om als volk erkend te worden, de trein van de progressie niet mocht missen. Dat impliceerde dat een verruiming van het flamingantische streven zich opdrong. De negatieve inslag in de V.B., als gevolg van de onverdroten strijd tegen de verfransing, diende te worden omgebogen tot een opbouwende actie ten einde een volwaardig beschavingspeil te verwerven. De loutere taalbeweging schoot te kort om het Vlaamse volk binnen de diverse domeinen van het leven tot een hoger peil te verheffen. Enkele figuren, die de stempel van hun persoonlijkheid op de periode van het cultuurflamingantisme hebben gedrukt, dienen hier te worden vermeld. August Vermeylen – ook stimulator in de literaire verruiming door Van Nu en Straks – stuurde, als eerste, openlijk aan op vernieuwing van de Beweging en op verdieping van de Vlaamse gedachte. Vooral zijn opstellen *Kritiek der Vlaamsche Beweging* (1896) en *Vlaamsche en Europeesche Beweging* (1900) zijn dienaangaande van veel belang. Opgaande in de fenomenen van zijn tijd plaatste hij de V.B. in het spoor van het individualisme, dat evenwel uiteindelijk aanstuurde op een verheffing van de gehele Vlaamse gemeenschap. De kern van zijn visie vindt men terug in zijn formulering „Wij willen Vlamingen zijn om Europeeërs te worden”. Zelfvoltooiing is een eerste vereiste en dat om de meerdere te worden van de Franstalige in Vlaanderen en meteen om zich tot eigen verrijking te kunnen laven aan andere Europese culturen ten bate van de veroverde eigen Vlaamse cultuur. Dergelijk functioneel individualisme vertoont duidelijk verwantschap met de Westvlaamse traditie van o.m. Guido Gezelle, Hugo Verriest en Albrecht Rodenbach, voor wie eveneens niet de uiterlijke vormen primair waren, maar wel de verruiming van het eigen Vlaamse wezen. De vernieuwing en verruiming van de V.B. tijdens de periode 1895-1914 werd ook in concreter banen geleid, o.m. door J. Mac Leod en door L. de Raet. Mac Leod publiceerde in 1895 een uitgebreid opstel *Taal en Kennis*. Hierdoor bewees ook hij volop in de sneller evoluerende tijd te staan. Hij streefde bewust een vernieuwing na door een lans te breken voor de vernederlandsing van de wetenschapsbeoefening in Vlaanderen ten einde aldus het Vlaamse volk deelachtig te maken, door middel van de wetenschap in de moedertaal, aan de vooruitgang. Dit positieve gezichtspunt kon slechts verwezenlijkt worden door de vernederlandsing van het hoger onderwijs. Een zeer belangrijk aspect van de verruiming werd op indringende wijze aangebracht en gestimuleerd door Lode de Raet. Hij betoogde dat de V.B. haar uiteindelijk doel slechts kon bereiken langs economische weg. De „nieuwe wegen” die De Raet aanwees, noemde hijzelf „technisch-economisch”. Het betekende een verrijkende dimensie voor de inhoud van de Beweging dat De Raet, systematisch en definitief, het economische inschakelde in het geheel van de cultuurbeweging ter beschaving van het Vlaamse volk. Hij concentreerde zijn opvattingen over de economische richting in de V.B. rondom het thema van de te verwezenlijken Nederlandstalige universiteit. Verbonden met De Raets visie is alleszins het streven naar de vernederlandsing van het bedrijfsleven

in Vlaanderen, waartoe later o.m. het Vlaams Economisch Verbond heelwat zou bijdragen. Hoofdzakelijk op basis van wijsgerige en pedagogische ideeën werkte Frans van Cauwelaert een theorie van het cultuurflamingantisme uit. Het accent ligt bij hem allereerst op de persoonlijke taak die voor elke Vlaming is weggelegd: zichzelf ten volle bevestigen. Wezenlijk gaat het, zoals de titel van een van zijn redevoeringen luidt, om „zelfcultuur als maatschappelijk hervormingsmiddel”. Figuren als L. Dosfel, D. Stracke en C. Verschaeve mogen in verband met het cultuurflamingantisme niet onvermeld blijven. Het cultuurflamingantisme dat in genoemde periode aan bod kwam, betekende een bij uitstek culturele beweging in de ruimste zin van het woord; daarenboven hield het een revisie in waarbij nieuwe aspecten de aandacht vroegen. Aan een dergelijke opvatting over de V.B. was uiteraard meestal een a-politieke en vaak anti-staatse mentaliteit inherent, terwijl het belang van een gunstige politieke structuur weleens over het hoofd werd gezien. Daarnaast dient te worden aangestipt dat het cultuurflamingantisme, vooral via de studentenbewegingen – en dat onder invloed van Vermeulen, Van Cauwelaert en Dosfel – een verworvenheid is geworden van de V.B. De nieuwe ideeën omtrent de wijze waarop de V.B. voor de Vlaamse gemeenschap rendabel gemaakt kon worden, leidde in de periode 1895-1914 tot een intens cultureel verenigingsleven met voorop het reeds bestaande Willemsfonds en het Davidsfonds. Later aangevuld door het Vermeulenfonds stonden deze organisaties steeds in de bres voor het cultuurflamingantisme. De drang naar Nederlandse cultuureenheid vloeide als het ware spontaan voort uit deze welbedoelde cultuurstrijd; Nederland had in die tijd het naar ontplooiing strevende Vlaanderen heelwat te bieden. Om de nieuwe doeleinden te verwezenlijken was evenwel het vraagstuk van de vernederlandsing van het onderwijs, met de sociale implicaties daaraan verbonden, fundamenteel. Men kan verwijzen naar de actie voor de vernederlandsing van de Gentse universiteit, alsmede voor de innovatie van de volkshogeschool in Vlaanderen. Het cultuurflamingantisme, dat om en bij de eeuwwisseling de V.B. beheerste, was tenslotte steeds in de Beweging aanwezig geweest en was vóór het eind van de negentiende eeuw ook herhaaldelijk, meestal op individueel plan, opgedoken. Het Vlaamse volk geestelijk en materieel op een hoger niveau brengen vormde, sedert 1830, ook voor de taalflaminganten het nagestreefde doel. Vóór het optreden echter van de hierboven vermelde figuren waren nooit zo expliciet de wegen uitgestippeld, waarlangs men de V.B. – in het bijzonder als taalbeweging – naar haar voltooiing kon leiden. Het cultuurflamingantisme betekende een onontbeerlijke fase in de evolutie naar volwassenheid van de V.B.; het positieve dat het cultuurflamingantisme aanbracht werkt – aangepast aan de gewijzigde omstandigheden – tot op heden door.

LITERATUUR: P. Fredericq, *Schets eener geschiedenis der Vlaamsche Beweging*, II-III (1908-'09); - F. van Cauwelaert, *Verhandelingen en Voordrachten*, I-II (1908-'14); - L. de Raet, *Over Vlaamsche Volkskracht. Vlaanderens cultuurwaarden* (1919); - R. Vandeputte, *De vervlaamsing van het bedrijfsleven* (1949); - V. Walgrave, *Onze Vlaamse volksbeweging* (1949); - L. Picard, *Het einde van het Vlaams nationalisme en de bevrijding van de flamingant*, in *Nieuw Vlaams Tijdschrift* (1950, p. 877-904); - A. Westerlinck, *De wereldbeschouwing van August*

Vermeylen (1958, p. 132-150); - A. Westerlinck, *Wandelen al peinzend* (1960, p. 55-75); - R. Roemans en H. van Assche, *Frans Van Cauwelaert. Een levensbeeld gevestigd op persoonlijke getuigenissen en eigen werk* (1963); - H.J. Elias, *Geschiedenis van de Vlaamse Gedachte*, IV (1965); - D.A. Stracke, *Verleden en toekomst* (1965); - Th. Luykx, *Bijdrage tot de geschiedenis van de economische bewustwording in Vlaanderen. Veertig jaar Vlaams Economisch Verbond 1926-1966*, met medewerking van M. Lamberty en F. Wildiers (1967).

JAN HARDY